

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Lovforslaget går nu til fornyet behandling i udvalget.

Sluttelig foretoges afstemning vedrørende forslag til lov om tjenestemandslønninger m. m. og klassificering af statens tjenestemandstillinger i Grønland.

§ 1, ændringsforslag nr. 1 og 2, § 2, således ændret, og § 3 vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 3 vedtoges uden afstemning, hvorved § 4 betragtedes som forkastet.

§§ 5 og 6, ændringsforslag nr. 4, § 7, således ændret, ændringsforslag nr. 5 om indsættelse af en ny paragraf, §§ 8-16, ændringsforslag nr. 6, § 17, således ændret §§ 18 og 19, ændringsforslag nr. 7 og 8, § 20, således ændret, ændringsforslag nr. 9, § 21, således ændret, §§ 22 og 23, ændringsforslag nr. 10-12, § 24, således ændret, ændringsforslag nr. 13, § 25, således ændret, ændringsforslag nr. 14 om en ny affattelse af § 26, § 26 i den ændrede affattelse, ændringsforslag nr. 15, § 27, således ændret, ændringsforslag nr. 16, § 28, således ændret, § 29, ændringsforslag nr. 17, § 30, således ændret, § 31, ændringsforslag nr. 18 om en ny affattelse af § 32, § 32 i den ændrede affattelse, ændringsforslag nr. 19 og 20, § 33, således ændret, ændringsforslag nr. 21 om en ny affattelse af § 34 og § 34 i den ændrede affattelse vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Lovforslaget går nu til fornyet behandling i udvalget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om optagelse af statslån i udlandet.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 173) findes i tidenden sp. 7098, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 3161).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer og spørgsmålet om dets overgang til tredje behandling sattes til for fohandling under ét.

Ingen bad om ordet.

Lovforslagets §§ 1 og 2 og dets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om ændring af valgretsaldere til folketinget.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 165) findes i tidenden sp. 5701, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2993).

Der var stillet 1 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Formanden: Sammen med denne sag foretages den følgende sag på dagsordenen, nemlig:

Anden behandling af forslag til lov om ændring af lov om folketingsvalg i Grønland.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 163) findes i tidenden sp. 5716, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2993).

Der var stillet 1 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagernes paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagernes overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Tastesen: Socialistisk folkeparti har her til anden behandling stillet ændringsforslag om, at valgretsalderen nedsættes til 18 år i stedet for til de 20 år, som regeringen har foreslået. Socialdemokratiet er enig med SF om, at valgretsalderen skal ned på 18 år, så hurtigt der er politiske muligheder herfor, men vi mener ikke, vi kan gå med til en afstemning om 18 års valgretsalder kun 2 år efter, at en folkeafstemning så afgørende gik de 18-årige imod.

Vi kan beklage, at det gik, som det gik, men kendsgerninger er nu engang realiteter, som vi ikke kommer uden om. Vi vil afholde os fra at stemme om SF's ændringsforslag. Når vi ikke stemmer imod, er det, fordi vi i princippet er enige med SF.

Vi vil stemme for regeringens lovforslag om, at valgretsalderen kommer ned på de 20 år. Det er det, som vi for øjeblikket anser for realistisk muligt. Men vi vil gerne spørge regeringspartierne: hvorfor vente med nedsættelsen af valgretsalderen til engang til efter folketingsvalget? Hvis vi ærligt mener, at de 20-årige skal have stemmeret, så lad dem få det ved førstkommande folketingsvalg.

Partiet venstre lovede i 1969, at man hurtigt, hurtigst muligt efter, at 18 års valgretsalderen var faldet, ville gennemføre 20 års valgretsalderen, men som dagbladet Vestkysten skriver: det løfte har venstre svigtet.

Jeg skal her citere en leder fra forleden dag:

„Under valgretsdebatten i sommeren 1969 anbefalede venstres ledelse og et flertal af venstres folketingsgruppe 20 års valgetten og nej til 18 års valgetten. Samtidig forpligtede venstre sig til at arbejde for en hurtig gennemførelse af 20 års valgetten.“

Der kan jo ikke være tvivl om, hvad grundlovsfædrenes mening har været. Deres opfattelse kommer til udtryk i grundlovens § 29; der siger, at der skal være folkeafstemning, og man henviser samtidig til grundlovens § 42, stk. 5, om fremgangsmåden. Jeg vil vove at påstå, at det aldrig har været grundlovgivernes mening, at folketingsvalg og folkeafstemninger skulle sammenkædes. Også her deler Vestkysten socialdemokratiets opfattelse; idet man i den førnævnte leder om dette spørgsmål skriver:

„Det er folkeafstemningens mening og

idé, at vælgerne netop skal møde op udelukkende for at tage stilling til det lovforslag, der er til afstemning.“

Socialdemokratiet mener ligesom Vestkysten, at der skal være et særligt motiv for deltagelse i folkeafstemninger, og dette motiv udelukker man ved sammenkædning med folketingsvalget. I det hele taget vil det kunne skabe en uheldig præcedens, hvis man sammenkædede folkeafstemninger og folketingsvalg. Man kunne måske risikere, at det næste blev en sammenkædning af valg og en folkeafstemning om Danmarks optagelse i De europæiske Fællesskaber.

En folkeafstemning, som det er bestemt i grundloven, anser vi i socialdemokratiet for værende så vigtig, at den bør stå for sig selv. Vi henstiller derfor indtrængende til regeringen: lad os få den folkeafstemning først og derefter gerne et hurtigt folketingsvalg.

Vi har stillet nogle spørgsmål om grundlovens fortolkning; der er endnu ikke kommet svar, og vi skal derfor anmode om, at der mellem anden og tredje behandling må blive en kort udvalgsbehandling igen.

På torsdag træffer vi formentlig den endelige beslutning om, at valgretsalderen skal ned på de 20 år. Meddelelse om folketingets vedtagelse oversendes kort tid efter fra folketingets formand til statsministeren, og jeg vil da spørge: — måske kan statsministeren svare på nuværende tidspunkt, selv om også dette indeholdes i de spørgsmål, vi venter svar på: finder regeringen det i overensstemmelse med grundlovens ånd, hvis man venter med udsendelsen af bekendtgørelsen om folkeafstemning i op til 1/2 år efter vedtagelsen herinde? I selve grundlovens tekst er der ikke angivet nogen tidsfrist. Her har grundlovsfædrene ikke været forudseende, sikkert fordi man anså det for noget selvfølgeligt, at en folkeafstemning gennemføres hurtigt efter en beslutning i folketinget.

Socialdemokratiets stilling er altså klar; vi ønsker en hurtig beslutning her i tinget om en 20 års valgretsalder, fulgt op af en hurtig beslutning ved en folkeafstemning, så de 20-årige kan få stemmeret ved det førstkommande folketingsvalg.

Langkilde: Det, det drejer sig om nu, er at gennemføre det lovforslag, der er fremsat om en 20 års valgretsalder. Det må forud-

[Langkilde.]

sætte, at man stemmer det ændringsforslag om 18 års valgretsalder, som allerede ved første behandling blev bebudet af hr. Poul Dam, ned.

Den oplysning, som den socialdemokratiske ordfører nu gav om, at socialdemokratiet ikke — i modsætning til, hvad jeg havde forestillet mig — vil medvirke til en nedstemning af dette ændringsforslag, ændrer efter vor opfattelse situationen således, at jeg må anmode om, at dette ændringsforslag bliver sat til forhandling i udvalget mellem anden og tredje behandling med henblik på en nærmere overvejelse af situationen.

Jeg kan ikke se rettere, end at hvis vi ikke alle sammen går ind for at gennemføre denne 20 års valgretsalder og gennemføre den i forbindelse med folketingsvalget, vil det ikke kunne lade sig gøre. Jeg mener, man må sige, at forestillingen om, at det kan gøres ved en særskilt folkeafstemning, næppe er rigtig. Jeg tror, regeringen ser rigtigt på det, når den mener, at det kun kan gennemføres i forbindelse med et folketingsvalg. Men som sagt, efter den meddelelse, den socialdemokratiske ordfører gav, må jeg betragte situationen som ændret, således at vi nærmere må se på tingene på ny i et udvalgs møde mellem anden og tredje behandling.

Jeg vil gerne tilføje, at lovforslaget om folketingsvalg i Grønland, som i og for sig ikke har nogen nødvendig sammenhæng med dette lovforslag, men af tilfældige årsager er foresat sammen med det, mener jeg ikke bør henvises til udvalget på ny. Jeg henstiller, at det går direkte til tredje behandling, for det må gennemføres nu.

Det drejer sig i virkeligheden om konsekvensændringer af tidligere valglove for det sydlige Danmark, og det er på tide, at disse bestemmelser nu også gennemføres for Grønland.

Kofoed: På venstres vegne skal jeg anbefale at stemme for 20 års valgretsalderen, som det fremgår af flertalsindstillingen i betænkningen, idet vi håber, at loven ikke bliver forkastet ved folkeafstemning. Vi må anbefale at stemme imod det af SF stillede ændringsforslag om 18 års valgretsalder.

Vedrørende mindretallets udtalelse om at få folkeafstemningen før folketingsvalget

skal jeg henvise til mine bemærkninger ved første behandling. Derudover kan jeg sige, at det vigtigste i denne forbindelse er ikke, om den ene eller den anden procedure anvendes, men at man får den størst mulige samling om en valgretsalder på 20 år. Derfor vil jeg på venstres vegne anbefale, at man stemmer for lovforslaget om 20 års valgretsalder, så vi kan få det gennemført.

Lovforslaget vedrørende folketingsvalg i Grønland kan jeg på venstres vegne anbefale.

Stinus: Mit partis ordfører i dette spørgsmål er forhindret i at være til stede i dag, og jeg skal i stedet kort gøre rede for det radikale venstres synspunkter.

Et flertal i den radikale gruppe er tidligere gået ind for en valgretsalder på 18 år, men mener ikke at kunne sidde resultatet af folkeafstemningen, der klart vendte sig imod en 18 års valgretsalder, overhørig og går derfor ind for det foreliggende lovforslag om en valgretsalder på 20 år. Som en konsekvens heraf vil vi stemme imod det stillede ændringsforslag.

Det fremgår i øvrigt af betænkningen til lovforslagene, at udvalgets socialdemokratiske medlemmer indstiller lovforslaget om 20 års valgretsalder til vedtagelse uændret og uden mindretalsudtalelse til dette spørgsmål. Som det fremgår af den socialdemokratiske ordførers indlæg i dag, vil socialdemokratiet ikke være konsekvent i sin afstemning.

For 20 års valgretsalder taler i øvrigt yderligere den omstændighed, at myndighedsalderen er 20 år.

Det radikale venstre kan også stemme for lovforslaget om folketingsvalg i Grønland.

Poul Dam: Det er klart, at man i denne sag må tage sit udgangspunkt i det lovforslag, som blev vedtaget for et par år siden og derefter forkastet ved folkeafstemningen, altså lovforslaget om 18 års valgretsalder. Det er en realitet, og denne realitet kan man behandle på forskellige måder. Man kunne have tænkt sig, at de, der dengang gik ind for 18 års valgret, havde gjort et stykke arbejde i mellemtiden i befolkningen for at overbevise vælgerne om, at 18 år var det rigtige. Det er ikke gjort, og det er derfor mærkeligt, at man med dette som argument, at

[Poul Dam.]

befolkningen dengang ikke ville gå med til 18 år, vil sige, at så må vi altså finde et andet tal med f. eks. 20, som har en eller anden begrundelse, i dette tilfældé, at det er myndighedsalderen.

Jeg tror, at det er væsentligt, at politikere mener det samme i 1971, som de mente i 1969, og de politikere, der dengang mente, at 18 års valgretsalder var rigtig, bør efter min opfattelse mene det samme i dag, uanset hvad der er sagt ved en folkeafstemning i mellemtiden. Den naturlige konsekvens er, at man siger, at så længe der ikke er øvet en sådan indflydelse på befolkningen, at befolkningens indstilling er blevet ændret, må denne mening fra politikernes side undlade at få udtryk i et lovforslag, der sendes til folkeafstemning. Så må man sige: vi kan altså ikke komme længere med valgretsalderproblemet i øjeblikket, vi kan ikke få gennemført de 18 år, som vi anser for rigtigt. Men i stedet for vælger man altså nu åbenbart fra flertallets side at gå ind for de 20 år og håber, at befolkningen vil gå ind for det.

Vi mener som sagt ikke, at det er rigtigt, og vi vil fastholde de 18 år. Vi mente, det var rigtigt dengang, vi mener, at det er rigtigt nu; vi mener, at det er rigtigt, uanset hvor ofte det bliver forkastet af befolkningen ved folkeafstemning, men derfor er det jo ikke sikkert, vi vil sende det til folkeafstemning ustandselig. Det er den anden sag. At overbevise befolkningen om, at ungdommen har ret til at få en sådan valgret, at ungdommen kun kan komme ansvarligt med i samfundet, hvis den får valgret, det er det, der er den centrale politiske opgave.

Man er ved denne lejlighed ikke kommet med de gamle begrundelser, men det er ganske klart, at hovedbegrundelsen for at nægte ungdommen valgret, enten det nu er politikerne, eller det er vælgernes, er ikke den, at ungdommen ikke er interesseret i politik. Det er den, at i dag er ungdommen interesseret i politik, ungdommen har bare andre meninger end dem, som flertallet

har, og disse meninger vil man helst ikke have demonstreret ved valgene.

Vi ønsker at få fastslået, om det virkelig er sådan, at politikere mener noget andet i dag, end de mente for et par år siden, og derfor ønsker vi afstemning om vort ændringsforslag om en 18 års valgretsalder her i salen.

Sigsgaard: Må jeg i tilknytning til hr. Poul Dams sidste bemærkning sige, at man måske nok kan have den tanke indimellem, at en af årsagerne til, at det gik med lovforslaget om 18 års valgret i sin tid, som det gik, kan søges i det forhold, at der findes meget stærke kræfter i vort samfund, herunder ikke mindst den største del af pressen, der tilsyneladende ret bevidst arbejder på at skabe skel mellem generationerne, eller for at sige det på en mere præcis måde: mellem dem, der i dag så småt begynder at tage alt det, der hidtil har været fraser om demokrati, indflydelse osv., alvorligt, og så dem, der ikke vil acceptere, at de begreber tages alvorligt, dem, der er interesserede i, at indflydelsen og magten bliver liggende hos et mindretal. Jeg tror altså, at det er fundamentale politiske forhold, der gør sig gældende, når man diskuterer og tager stilling til spørgsmålet om valgretsalder, deri er jeg enig med hr. Poul Dam.

Jeg skal i øvrigt kun minde om, at vi i VS går ind for, at de, der i praksis betaler for den politik, der føres, også skal have den smule indflydelse på den, som valgreten kan give, og det er jo desværre kun en smule. De 18-20-årige betaler dyrt, de skal aftjene deres værnepligt, og de lider meget under boligforholdene f. eks., alene af den grund bør man selvfølgelig stemme for det ændringsforslag, hr. Poul Dam har stillet.

Ligesom den socialdemokratiske ordfører har jeg så i øvrigt hæftet mig ved, at regeringen har udskudt og udskudt nedsættelsen af valgretsalderen. Jeg hæfter mig i den forbindelse naturligvis også ved, at socialdemokratiet nu vil stemme imod det, de

[Sigsgaard.]

egentlig mener, det er jo også interessant, men ikke så nyt. Forklaringen på, at regeringen har udskudt denne nedsættelse af valgretsaldern, må jo være for det første, at VKR dels gerne vil undgå en 18 års valgretsaldern, og det kan i en årrække undgås, hvis man nu gennemfører 20 års valgretsaldern. Jeg ved godt, der er forskellige meninger i regeringspartierne, men denne mening har altså været den overvejende. Dernæst vil VKR gerne undgå, at en ekstra ungdomsårgang får stemmeret til valget, og det sker så ved at udsætte folkeafstemningen til folketingsvalget.

Jeg har deltaget i flere gruppeformandsmøder hos statsministeren i de senere år, og jeg tror, et par af dem har handlet om dette spørgsmål om valgretsaldern. Det er faktisk temmelig længe siden, og hver eneste gang har det været nævnt som en selvfølgelig ting, at regeringen ville fremsætte lovforslag herom, hvorefter det måtte til folkeafstemning. Det er længe siden, det blev nævnt første gang, men man har altså udskudt, udskudt og udskudt det igen, og dér tror jeg altså det er vigtigt at hætte sig ved, at man meget nødig ser, at denne årgang kommer med ved det næste folketingsvalg. Det er det, det nu drejer sig om at forhindre. Man kan ikke løbe fra sit løfte om en folkeafstemning om de 20 år, men man kan i hvert fald udskyde de virkninger af den, som man frygter, indtil det næstfølgende valg igen. Jeg synes, at det er interessant, at VKR selv vurderer sin stilling blandt unge så negativt, men det kan godt være, at denne vurdering er korrekt.

Hanne Reintoft: Jeg skal kun sige, at vi hele tiden er gået ind for 18 års valgretsaldern som det eneste rette og rimelige, og da vi altid prøver at have konsekvens mellem ord og handling, vil vi selvfølgelig stemme for det af SF stillede ændringsforslag; og, hvis det bliver nedstemt, hvad det desværre nok bliver, så for regeringens lovforslag.

Knud Hertling: Jeg skal ganske kort anbefale, at lovforslaget om ændring af den grønlandske folketingsvalglov vedtages som foreslået af udvalget.

Med hensyn til spørgsmålet om nedsættelse af valgretsaldern står vi i den pudsige

situation, at Grønland var den eneste landsdel, der ved folkeafstemningen havde flertal for 18 års valgretsaldern, men vi er jo nødt til i Grønland at vente på den modningsproces, der må ske her i Danmark, før de unge får adgang til valgerne. Jeg mener, at jeg er nødt til at acceptere 20 års valgretsaldern, og jeg vil afholde mig fra at stemme om SF's ændringsforslag om 18 års valgretsaldern, altså ikke fordi jeg er modstander af det, tværtimod, men fordi jeg på samme måde som socialdemokratiet vurderer det mere stemmende med det mulige i dag. Jeg beklager det meget, men den modningsproces må vi altså vente på så længe.

Indenrigsministeren (H. C. Toft): Efter at have læst betænkningen fra udvalget, der har behandlet disse spørgsmål, fyldte de udtalelser, der fremkom her fra solaldemokratiets side, mig med undren. Det normale er jo, at man i en udvalgsbetænkning giver udtryk for sin stillingtagen til de ændringsforslag, der foreligger, og der foreligger altså et ændringsforslag fra et mindretal, fra socialistisk folkeparti, om 18 års valgretsaldern. Socialdemokratiets ordfører har givet udtryk for både her i dag og ved første behandling, at man vil gå ind for 20 års valgretsaldern, men nu meddeler man her, at man under afstemningen om ændringsforslaget vil undlade at stemme. Det normale er vel, at man under udvalgsbehandlingen giver en orientering om sin stillingtagen, men det er måske en ny praksis, socialdemokratiet her indfører.

Lovforslaget om ændring af den grønlandske valglov, som ikke alle medlemmer har udtalt sig om, har jeg forstået at der er enighed om, og hertil er også kun stillet ændringsforslag af Grønlandsministeren. Jeg takker for den tilslutning, dette lovforslag har fået.

Vedrørende spørgsmålet om folkeafstemning og folkeafstemningstidspunkt, som her har været drøftet af ordførerne, er det jo sådan efter reglerne i lovgivningen, at det er statsministeren, der fastsætter tidspunktet, og jeg ved, at statsministeren vil udtale sig herom, men jeg vil gerne som min egen opfattelse give udtryk for, at når jeg finder det rigtigt, hvad jeg allerede sagde ved behandlingen i 1969, at kæde folke-

[Indenrigsministeren.]

afstemning om valgretsaldere sammen med et andet valg, er det, fordi jeg tillægger det stor betydning, at så mange som muligt deltager i valghandlingen, og jeg tror kun, det lykkes at få et flertal for 20 års valgretsaldere, hvis folkeafstemningen afholdes sammen med et kommunalt valg eller et folketingsvalg. Vi har ved tidligere folkeafstemninger om nedsættelse af valgretsaldere set meget ringe deltagelse; og kun når befolkningen i særlig grad bliver optaget deraf, har man set et stort fremmøde, således som man gjorde det ved afstemningen om valgretsaldere i 1969.

Statsministeren (Hilmar Baunsgaard): Jeg vil gerne allerførst udtrykke en lille beklagelse over, at nogle af ordførerne ligesom søgte at drage et skel imellem de tre regeringspartier og oppositionen i spørgsmålet om 18 års valgretsaldere eller 20 års valgretsaldere. Det er ikke en fair behandling, simpelt hen fordi man ved, at der her i tinget var et betydeligt flertal også i regeringspartierne for 18 års valgretsaldere. Den blev forkastet, og der har under drøftelser mellem repræsentanter for partierne og indenrigsministeren og mig været konstateret et lige så klart flertal, som der var for 18 års valgretsaldere, for, at man, efter at vælgerne har forkastet de 18 år, nu forsøger at gennemføre 20 år. Derfor er det lidt pynteligt, at man forsøger at drage skel mellem regering og opposition i denne sag.

Den afgørelse om tidspunktet for folkeafstemningens afholdelse, vi har truffet i regeringen, har også sin baggrund i den folkeafstemning, der fandt sted om 18 års valgretsaldere. Efter at vi har nedsat myndighedsaldere til 20 år, står vi i den situation, som det er mange, mange år siden dansk folkestyre har befundet sig i, at valgretsaldere er højere end myndighedsaldere. Vi lægger fra regeringens side stor vægt på, at valgretsaldere ikke er højere end myndighedsaldere, og derfor ønsker vi at få en så klar tilkendegivelse som muligt fra befolkningen om valgretsaldere. Der skal ikke være nogen tvivl om, at det er regeringens absolutte håb, at der ved en folkeafstemning vil blive flertal for nedsættelse af valgretsaldere. Vi er af den opfattelse, at vi

bedst når dette resultat ved at lade folkeafstemningen finde sted sammen med det forestående folketingsvalg. Jeg er enig med den socialdemokratiske ordfører i, at principielt er det at foretrække, at folkeafstemninger finder sted alene, men der er altså denne gang den særlige baggrund, at det kun er 2 år siden, vi havde den sidste folkeafstemning. Vi kan være uenige om vurderingen af resultatet, men vi er i regeringen af den opfattelse, at vi når resultatet bedst ved at lade folkeafstemningen finde sted samme dag som folketingsvalget.

Hr. Tastesen spurgte mig, om jeg mente, det var i overensstemmelse med grundlovens ånd at udskyde folkeafstemningen. Det undrer mig en lille smule; at hr. Tastesen stiller det spørgsmål, for de fleste vil dog kunne huske, at socialdemokratiet i 1969 bebrejdede mig, at jeg ikke udskød folkeafstemningen, men lod den afholde umiddelbart efter vedtagelsen i folketinget. Men sådan kan man jo ændre sin vurdering. Det vil sige, det kan jeg ikke, for jeg har én bestemt begrundelse for at gøre det denne gang, og det er, at jeg på forhånd har meddelt folketinget, at i fald folketinget tilsluttede sig lovforslaget om 20 års valgretsaldere, var det min agt at lade afholde folkeafstemning om det sammen med folketingsvalget, fordi vi jo under alle omstændigheder skal have folketingsvalg i den nærmeste tid. Hvis jeg ikke havde meddelt det, ville det efter min mening ikke være i overensstemmelse med den ånd, hvori grundloven er givet. I 1969 havde vi ingen sådan aftale. Det har vi haft denne gang, inden lovforslaget er fremsat, og regeringen har her i folketinget meddelt det, derfor er det i overensstemmelse med grundlovens ånd og, som hr. Tastesen også selv sagde det, i overensstemmelse med grundlovens bogstav.

Jeg tror altså, at ønsket om, at valgretsaldere ikke er højere end myndighedsaldere, bedst opfyldes ad den vej, regeringen har foreslået.

Tastesen: Først vedrørende selve spørgsmålet om valgretsaldere nedsættelse. Der skal ingen tvivl være om, at socialdemokratiet er enig med regeringspartierne om, at valgretsaldere nu skal ned på 20 år, og derfor stemmer vi for, at valgretsaldere skal være 20 år. Jeg beklager meget, at hr.

[Tastesen.]

Langkilde drog vor holdning i tvivl her. Der er heller ingen tvivl om, at vort principielle standpunkt er, at valgretsaldere bør være 18 år, men vi anser det ikke for muligt at gennemføre det nu, så derfor har socialdemokratiet ikke forandret standpunkt, fordi vi ud fra en nøgtern politisk vurdering siger, at det, vi skal have igennem her og nu, er de 20 års valgretsaldere.

At vi kom med en mindretalsudtalelse i udvalgsbetænkningen, er en helt naturlig ting og i overensstemmelse med det forbehold, som vi tog under forhandlingerne med regeringspartierne, før dette lovforslag blev fremsat. Vi har hele tiden klart givet udtryk for den holdning, at folketingsvalg og folkeafstemninger ikke bør sammenkædes. Vi tog fra starten forbehold, og vi siger klart nu, at det er vor opfattelse, at folkeafstemningen må komme først og folketingsvalget bagefter.

Statsministeren henviser til juni 1969, og det er fuldstændig rigtigt, at det var et ønske hos socialdemokratiet, at man skulle vente med folkeafstemningen om 18 års valgretsaldere helst til september, for at der i befolkningen kunne foregå et oplysningsarbejde og en debat om det rigtige eller det forkerte i at sænke valgretsaldere. Men hvis der i grundlovens ånd eller bogstav havde været noget til hinder for, at man skulle vente de 3 måneder, havde vi da måttet lade os overbevise, men vi hørte intet om i juni 1969, at det var det, der var årsagen til, at man valgte den hurtige afstemning i juni fremfor en senere afstemning i september. Vi kan være ganske enige med statsministeren om, at det, der sker, skal være helt i overensstemmelse med grundloven, det er derfor, vi har stillet vore spørgsmål, og det er derfor, vi ønsker disse ting behandlet i et udvalgsmøde mellem anden og tredje behandling. Vi håber ikke, at regeringspartierne ændrer deres holdning, svigter det løfte, vælgerne har fået om, at man hurtigt skal gennemføre valgretsaldere på de 20 år. Vi håber, at det bliver resultatet meget hurtigt.

Aksel Larsen: Jeg skal ikke forsøge med juridiske argumenter eller ved grundlovsfortolkninger at bestride regeringens ret til at udsætte folkeafstemningen om dette lov-

forslag, hvis og når det nu er vedtaget i folketinget. Jeg vil ganske vist finde, at det er at forfuske meningen med en folkeafstemning: — når vi endelig skal have den — at udskyde den til passende at finde sted sammen med et folketingsvalg. Meningen med, at befolkningen skal tage stilling til og afgøre, om den vil godkende et af folketinget vedtaget lovforslag, må være, at dette spørgsmål skal forelægges isoleret, løst fra anden politisk debat, så vidt som det overhovedet er muligt. Men naturligvis, når det passer regeringen nu at anlægge en anden anskuelse og den har flertallet her i salen, så nytter det jo lidet, at man har den mening.

Jeg kan imidlertid ikke undlade at gøre opmærksom på — og jeg beklager, at jeg ikke har været til stede under hele debatten, så jeg må bede om undskyldning, hvis andre har gjort opmærksom på det — at i grundlovens § 41, stk. 4, står:

„Ved nyvalg og ved folketingsårets udgang bortfalder alle forslag til love og andre beslutninger, der ikke forinden er endeligt vedtaget.“

I paragraffen om valgretsaldere står utrykkeligt, at lovforslag om ændring af valgretsaldere er ikke endeligt vedtaget, før det er blevet godkendt ved en folkeafstemning. Det indikerer efter min mening, at folkeafstemningen i hvert fald skal finde sted, før det nye folketingsår begynder den første tirsdag i oktober. Derom kan vi vel nok blive enige, og så kan vi vel også blive enige om, at så kan statsministerens tale her kun forstås derhen, at regeringen har opgivet sine trossede planer om at lave valg i november eller i januar eller på et andet tidspunkt; så vil valget komme den 21. september. Jeg synes, dette skulle siges.

Og når jeg nu har begæret ordet og står på talerstolen, vil jeg samtidig sige, at jeg har været glad for, at jeg i forfatningskommissionen under forfatningsdrøftelserne i 1953 har hævdet det synspunkt, at det var et forsøg på at skaffe en ekstra konservativ garanti, at man indføjede denne folkeafstemningsbestemmelse om valgretsaldere, for det har den jo vist sig at være. Jeg tror, at i mangfoldige tilfælde vil det naturligvis være sådan, at demokratiske fremskridt opnår man i kraft af en folkestemning, i kraft af folkets pres på de lovgivende myndigheder, men også i kraft af den indsigt og frem-

[Aksel Larsen.]

skridtsvilje, der er i folkerepræsentationen, og i så henseende kan folkeafstemninger godt være et noget langsommere sejrende skib i konvojen.

I 1908 fik kvinderne valget i Danmark. Det er der mange der ikke ved; de tror, de fik det ved grundlovsændringen i 1915. Men i 1908 var spørgsmålet om den kommunale valgret ikke purret ind i grundloven, og derfor kunne rigsdagen i 1908 give kvinderne valget til de kommunale råd. Jeg husker så levende, hvordan stemningen var dengang. Jeg kan love, at hvis det var kommet til folkeafstemning, var det blevet forkastet, og hvis kvinderne havde fået lov til at stemme dengang, var det også blevet forkastet. Sådan er det nu engang: man ved, hvad man har; man ved ikke, hvad man får, og gid det må blive, som det er, og være, som det var. Det skal man tage i betragtning, og derfor tror jeg, det havde været det rigtigste, om folketinget alene kunne afgøre valgretsalderen, så havde vi jo haft 18 år nu. Men jeg vil samtidig sige, at det er mig ubegribeligt, at der er folketingsmedlemmer og partier, som kan tillade sig fortsat at være så bange for at bringe valgretsalderen ned på et rimeligt niveau.

I sin tid med grundloven af 1915 fik vi en beslutning om nedsættelse af valgretsalderen til folketinget fra de dagældende 30 år, men det måtte for alt i verden ikke ske for hurtigt, det måtte kun ske trinvis, et år ad gangen, et år, hver gang der havde været valg, således at ved valget i 1918 kunne for første gang de 29-årige stemme, og så skulle det fortsætte med et års nedsættelse, hver gang der var valg til folketinget. Men så kom begivenhederne i 1920, og så nåede vi dog ned på 25 år. Derpå var der i væsentlige dele af tinget meget alvorlige betænkeligheder; mon det går an at gå længere ned? Og det kostede en meget lang kamp at nå ned til de 23 år. Så var der også partier og medlemmer af tinget, der sagde, at nu går det ikke længere; hvis vi går længere ned, går verden under. Den gik alligevel ikke under, da vi kom ned til 21 år. Jeg tillader mig at spørge: hvorfor er man så bange for at gå ned til de 18 år, som der var været flertal for her i dette ting, og som man må formene der stadig væk er flertal for? Jeg siger kun, at man må formene det, for der

kan jo være nogle af dem, som nu af frygt for vælgerne, som de dog burde kunne påvirke, siger: vi må nøjes med 20 år. Man kan jo formene, at nogle af dem tænker, at det er alligevel hyggeligst, at de alt for unge ikke får valget. Ja, undskyld, jeg synes, dette skulle siges, når jeg nu tog ordet.

Bernhard Baunsgaard: Jeg synes, der er meget rigtigt i det, der er sagt om, at der i tiden, siden vi afholdt folkeafstemning om valgretsalderen, i alt for ringe grad er foregået en diskussion i offentligheden om valgretsalderen, og derfor er der meget rigtigt i, at det er for tidligt, vi afholder en ny.

Nu er det jo klart, at et flertal i folketinget vil bestemme sig for, at der skal være en folkeafstemning om valgretsalderen. Jeg har tidligere sagt, at efter min mening bør vi stræbe mod at få 18 års valgretsalder. Jeg tror, det vil være godt, om de unge meget tidligt kan tage et ansvar for det, der skal ske. Jeg tror, det vil virke godt i enhver henseende, den overbevisning har jeg stadig, og jeg kan derfor ikke støtte et forslag om folkeafstemning om 20 års valgretsalder, men vil, da det jo er sikkert, at vi får en folkeafstemning, stemme for SF's ændringsforslag.

Statsministeren (Hilmar Baunsgaard):

Det var jo interessant at lytte til hr. Aksel Larsen. Jeg må måske lige minde om, at hr. Aksel Larsen synes at glemme, at det ikke var et spørgsmål om at overtale et flertal her i tinget til at forstå 18 års valgretsalder, den har de stemt for. Det var et spørgsmål om at overtale befolkningen. Og der var engang, hvor vi alle, også hr. Aksel Larsen, meget begejstret gik rundt og sagde: folkets vilje, landets lov. Og folkets vilje var altså en forkastelse af de 18 år.

Men det, der giver mig anledning til at svare hr. Aksel Larsen, var hr. Aksel Larsens udlægning af grundlovens bestemmelse om bortfald af lovforslag. Jeg er nødt til at sige, at hr. Aksel Larsens udlægning ikke er i overensstemmelse med den, de statsretskyndige anlægger. Her er der nemlig enighed om, at såfremt et lovforslag om valgretsalderens nedsættelse eller ændring vedtages ved tredje behandling, inden folketinget tager ferie, består lovforslaget, uanset at folkeafstemningen og stadfæstelsen først

[Statsministeren.]

finder sted efter folketingsårets slutning, idet kun ikke endeligt vedtagne — dvs. ikke endeligt vedtagne i folketinget — forslag til love og beslutninger bortfalder ved folketingsårets udgang.

Jeg skal hertil føje, at grundlovens 30-dages frist for stadfæstelse, for så vidt angår lovforslag, der undergives folkeafstemning, først beregnes fra dagen for folkeafstemningen.

Hermed sluttede forhandlingen.

Der foretoges først afstemning vedrørende forslag til lov om ændring af valgretsalderen til folketinget.

Ændringsforslaget

forastedes med 72 stemmer mod 14; 47 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

§§ 1-3

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Lovforslaget går nu til fornyet behandling i udvalget.

Man gik dernæst til afstemning vedrørende forslag til lov om ændring af lov om folketingsvalg i Grønland.

§ 1, ændringsforslaget om en ny affattelse af § 2 og § 2 i den ændrede affattelse vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Lovforslaget går nu til fornyet behandling i udvalget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om begrænsning af udbygning af Københavns lufthavn.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 171) findes i tidenden sp. 6487; udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 3137).

Der var stillet 1 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslaget og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sættes til forhandling under ét.

Horn: Man kan vel om dette lovforslag sige, at der har været meget skrig, men lidt uld, og det skyldes vel først og fremmest den lidt utraditionelle facon, der her er lagt op til, plus pressens lyst til at lave sensation på noget, som der ingen grund er til at lave sensation på. Men i mangel af bedre kan det selvfølgelig bruges.

Vi kan fortsat anbefale lovforslaget under den forudsætning, som vi gav udtryk for ved første behandling, at den nordiske lufthavn i Kastrup skal kunne fungere på tilfredsstillende måde, indtil vi kan flytte til Saltholm. Ellers har det ingen mening at flytte den nuværende lufthavn, for en nedtrapning af funktionsdygtigheden vil betyde, at en hel del af trafikken forsvinder fra den nordiske lufthavn, og så er der ikke længere nogen basis for at lave en storlufthavn på Saltholm.

Der er nogen, der betragter denne sag som et SAS-anliggende. Det er det ikke; det er et nordisk lufttrafikanliggende. At det så rammer SAS særlig hårdt, er en sag for sig.

Den indstilling, vi har til Saltholmprojektet, er der gjort nogle pressemæssige forsøg på at mistænkeliggøre. Jeg ved ikke, hvad hensigten er med det, men der er jo mange hensigter, man ikke uden videre kan finde ud af. Vores standpunkt er det samme, som det har været siden oktober 1967, da det blev fastslået, at Saltholm var særdeles velegnet til at bygge en ny storlufthavn på. Vi har derfor kun givet udtryk for det, som jeg lige har nævnt, at indtil vi kan komme på Saltholm — og vi har i vores særudtalelse givet udtryk for, at vi ønsker, at der snarest skal træffes beslutning om, hvornår denne anlægsvirksomhed kan begynde — må vi forudsætte, at Kastrup kan fungere på normal måde.

Vi vil også forudsætte, at udvalget ikke holder total-sommerferie, men kan beskæftige sig med nogle af de tilbagestående pro-